

Initiatiefnotitie 'Kapot maar nog niet gebroken'

Een 3-puntenplan om de schotten tussen (jeugd)zorg en veiligheid te doorbreken

Inleiding

De druk op de jeugdzorg is enorm. Mede door de coronacrisis is er een grote toestroom te zien van kinderen met mentale of psychosociale problemen die hulp nodig hebben. Daarnaast zien we ook een hoge toename aan jeugdigen die in gewelddadige situaties terechtkomen, zoals uit te hand gelopen vechtpartijen met messen. Vaak is er geen tijdige hulp en een goede plek beschikbaar om deze jongeren te helpen en te begeleiden bij hun problemen, voordat zij juist verder in de problemen of zelfs criminaliteit raken. Jongerenwerkers doen enorm hun best, maar missen vaak ook de bevoegdheden en mogelijkheden om echt door te kunnen pakken op het moment dat dit nodig is.

Er is namelijk vaak een verband te zien tussen deze kinderen. Regelmatig zijn ze al bekend bij hulpinstanties zoals het wijkteam, jeugdzorg of de politie vanwege hun (gedrags)problemen. Daar komen ze vaak terecht in het oerwoud van instanties en ontbreekt het veelal aan effectieve en snelle hulp. Totdat de situatie compleet uit de hand loopt, worden de jongeren dan ook niet of nauwelijks behandeld of geholpen voor deze problemen. Er is geen mogelijkheid tot de-escalatie als de gemoederen thuis of op straat even te hoog oplopen. Dit heeft tot gevolg dat de gewelddadige messenjongens die we nu zien, pas na hun arrestatie geholpen worden, terwijl er voorafgaand hulp nodig was voor de achterliggende problemen van deze jongeren. Deze hebben vaak een grondslag die behandeld moet worden binnen de jeugdzorg, zoals een onstabiele thuissituatie, angst, depressie of ervaring met geweld. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor meisjes die te maken hebben met seksueel geweld, anorexia of sextortion. Ook daarbij is er een grote kans op zelfbeschadiging of depressie, wat gekoppeld kan worden aan de eigen veiligheid en die van anderen.

Jeugdzorg en veiligheid zijn in dit soort situaties dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. Toch worden deze door de aanbestedingen verplicht uit elkaar getrokken. Hierdoor gaat kennis over cruciale zaken verloren en kan er niet de tijdige en passende hulp geboden worden die nodig is. Daarom doen wij een drietal voorstellen om die koppeling tussen zorg en veiligheid te versterken om de jongeren beter te kunnen helpen en veilig op te laten groeien.

We zien namelijk dat juist hier het meest acute veiligheidsprobleem zit. Het zijn de jongens met messen die op straat lopen die we in het vizier hebben, maar ook de meisjes die met een scheermesje in een hoekje zitten die we moeten helpen. Daarvoor moeten we opnieuw out of the box denken en met passende oplossingen komen. Deze proberen we zo goed mogelijk passend te maken aan de bestaande mogelijkheden die we hebben binnen het veiligheids- en jeugdzorgbestel. Dat moeten we nu grondiger inrichten. De bestaande samenwerking tussen de organisaties moet daarbij worden verbeterd om integraal de zorg- en veiligheidsissues van deze jongeren aan te kunnen pakken. Zo moeten de wijkteams en het Zorg- en Veiligheidshuis Rotterdam Rijnmond (ZVHRR) standaard aangevuld worden met jongerenwerk, zodat zij hun kennis en specialisme over de jongere in kwestie sneller kunnen delen. Dit verkleint de afstand en verstevigt de connectie tussen de betrokken partners. Daarbij moeten we bij acute veiligheidssituaties een tijdelijke uitweg kunnen bieden aan de jongeren, door de-escalatie mogelijk te maken binnen het aanbestedingsmodel bij het ZVHRR. Vervolgens richten we een nieuwe kavel in tussen zorg en veiligheid binnen de jeugdzorg om deze ingewikkelde problematiek integraal op te kunnen pakken.

1. Jongerenwerk opnemen in de wijkteams en het Zorg- en Veiligheidshuis

De afgelopen jaren is er met vele partners keihard samengewerkt om de schakels binnen de jeugdzorg passender te maken. Door de vele betrokken instanties is het vaak ingewikkeld wie waar precies kijkt op heeft en verantwoordelijkheid voor draagt bij de jeugdigen en hun gezin. Wat voorop staat is dat de jongerenwerkers vaak een van de eerste zijn die kunnen signaleren als een jongere dreigt af te glijden. Zij bevinden zich vaak op straat en hebben goede connecties met de jongeren. Ook online hebben zij veel zicht op de jongeren en hun sociale leven. Hier speelt het leven van de jongeren zich af en kunnen zij eenvoudig in conflicterende situaties terecht komen. Het is juist dat specialisme dat jongerenwerkers hebben wat zo waardevol is.

De samenwerking tussen jongerenwerkers, de politie en scholen gaat goed en werkt effectief, maar zodra het echt mis gaat met een jongere ontbreekt die samenwerking. Het probleem is namelijk dat jongerenwerk geen vast onderdeel is van de wijkteams en dat zij dus ook een link missen met de gemeente. Dan ontbreekt de effectiviteit. Dit wordt door de jongerenwerkers zelf aangegeven als een van de belangrijkste redenen voor het misgaan in de hulpketen. Er is behoefte aan een doortrapsscenario waarbij jongerenwerkers direct toegang hebben tot de wijkteams en de basis jeugdzorg snel ingezet kan worden. Het specialisme van de jongerenwerkers en de snelheid van hun handelen en reageren ontbreekt nu in de wijkteams en het Zorg- en Veiligheidshuis. Deze schakel met de gemeente moet dan ook directer worden. Jongerenwerkers verdienen een vaste plek aan de tafel van het Zorg- en Veiligheidshuis om direct met de gemeente (Directie Veilig), de politie en Veilig Thuis te kunnen schakelen als dat nodig is. Pas dan is er een integrale samenwerking en kan het principe van 'it takes a village to raise a child', tot uiting komen.

De jongerenwerkers kunnen de kennis die zij hebben over de jongeren vanuit de straat, maar ook vanuit de belangrijke online omgeving direct op tafel leggen als een jongere in beeld is bij de instanties. Ook kan hun inzet verder verstevigd worden, omdat de jongere vaak al een band heeft met de jongerenwerker of makkelijk door hem benaderd kan worden. Op het moment dat het wel misgaat en escaleert kan de volgende stap gezet worden in het Zorg- en Veiligheidshuis door andere partners. Daarvoor moet er dus wel standaard iemand vanuit het jongerenwerk bij zitten. Pas dan zijn alle belangrijke betrokken partners compleet bij elkaar en wordt er in de keten goed samengewerkt. Binnen het ZVHRR wordt nu deze multiproblematiek al aangepakt, maar daar kunnen dus meer partners aan worden toegevoegd om dit verder te verstevigen. Hier kan integraal besproken worden welke problemen er op tafel liggen en hoe deze vanuit ieders expertise het beste kunnen worden aangepakt. Er loopt momenteel een pilot waarbij jongerenwerk is aangesloten bij het wijkteam. De eerste resultaten zijn veelbelovend en laten zien dat dit goed werkt. Daarom zou Leefbaar Rotterdam dit graag als standaard werkwijze willen opnemen binnen het bestel.

2. Uitblaaslocaties realiseren om (gewelds)situaties te kunnen de-escaleren

Voor jongeren met gedragsproblemen is er vaak geen mogelijkheid om even op een veilige plek uit te razen als zij in een acuut onveilige situatie terecht komen, bijvoorbeeld als een jongen wordt bedreigd door een andere groep jongens met wapens. In plaats van even snel op een veilige plek terecht te kunnen, is er geen hulp beschikbaar en is de jongen sneller geneigd om bijvoorbeeld zelf met een wapen in de weer te gaan, met alle gevolgen van dien.

We zien dan ook dat confrontaties snel uit de hand lopen, escalaties optreden en er al gauw sprake is van een crisissituatie. Er is echter voor de confrontatie geen crisisopvang beschikbaar voor deze jongeren, terwijl er wel sprake is van crisis. Deze crisishulp heeft

alleen niet gelijk zware jeugdzorg of forensische zorg tot gevolg te hebben. Wanneer een situatie wel uit de hand loopt en het crisisinterventieteam in beeld komt, is het helaas vaak al te laat. Als de jongere namelijk wel geweld heeft gebruikt, komt deze in een heel traject terecht van de jeugdzorg en eindigen zij bijvoorbeeld in een forensische instelling zoals De Waag. Dit terwijl deze kinderen niet terecht horen te komen in een lang traject, maar tijdig de juiste zorg horen te krijgen in een acute onveiligheidssituatie.

Daarom moeten we aan de voorkant proberen deze jongeren weg te halen uit een acute, onveilige situatie en ze een veilige plek bieden waar ze naartoe kunnen om even uit te blazen. Door een uitblaaslocatie te realiseren kunnen jongeren met mildere problematiek even op een andere plek terecht waardoor zij tijdelijk uit de situatie worden gehaald. Zo kan de-escalatie plaatsvinden en kunnen de jongeren even op adem komen. Het is hierbij van belang om snel te kunnen handelen en binnen 24 uur passende hulp te bieden. Alleen zo kan escalatie worden vermeden en hoeven de jongeren niet gelijk aan tafel te komen bij jeugdzorg. Daarom moeten deze ambulante crisisplekken gerealiseerd worden om jongeren soelaas te bieden en te voorkomen dat de situaties verder uit de hand lopen en ze hier niet meer uitkomen.

We zien dat dit bijvoorbeeld al goed werkt in de vrouwenopvang. Hier kunnen de vrouwen tijdelijk terecht en worden zij uit hun dagelijkse omgeving gehaald, weg van hun partner of geweldsbedreiging. Dit kan ook goed werken voor jongeren die in conflict zijn met andere jongeren en er dus bijvoorbeeld ook wordt bedreigd met geweld. Door in een wrange veiligheidssituatie tijdelijk een passende plek met goede hulp te bieden, kan escalatie worden voorkomen. Daarom wil Leefbaar Rotterdam graag dit soort uitblaaslocaties voor crisissituaties realiseren binnen het veld.

3. Nieuwe aanbestedingskavel Zorg en Veiligheid

Uit gesprekken met de politie blijkt juist dat de jongeren die nu vanwege geweld in de rechtbank terechtkomen, eigenlijk patiënten zijn en hulp nodig hebben binnen de jeugdhulpketen. Helaas is het dan vaak al te laat als ze eenmaal een misdaad hebben gepleegd. Voor het veiligheidsincident kwamen zij echter niet in aanmerking voor een plek binnen de jeugdhulp omdat er lange wachtlijsten zijn of omdat zij van de regen in de drup raken. Zonder acuut veiligheidsprobleem is er niet snel genoeg hulp en wordt er enkel een doekje voor het bloeden toegebracht. Helaas het bekende probleem. We moeten deze jongeren echter koste wat kost beschermen en zorgen dat ze niet buiten de boot van de huidige schotten vallen.

Daarom moeten we dit soort casussen niet alleen vanuit de zorgvraag benaderen, maar ook vanuit veiligheid. Hiervoor moet een nieuwe kavel worden georganiseerd binnen de jeugdzorgketen, gefocust op de koppeling tussen zorg en veiligheid. Deze twee werkvelden zijn vaak onlosmakelijk met elkaar verbonden. Echter, in de aanbestedingen zijn ze dat nog niet. Juist het bieden van zorg dat rechtstreeks te maken heeft met veiligheid moet daarom worden ontwikkeld. Door deze kavel in te richten kan er snel geschakeld en hulp geboden worden.

Door vroegtijdig die schakel te maken tussen zorg en veiligheid proberen we te voorkomen dat situaties in dit soort casussen uit de hand lopen. Hulp hiervoor zou dan ook altijd direct beschikbaar moeten zijn. Om te voorkomen dat we spoed boven spoed gaan organiseren, moeten we een andere oplossing verzinnen. Leefbaar Rotterdam is ervan overtuigd dat door het inrichten van een triagetafel voor dit soort casussen, met overlap tussen zorg en veiligheid, deze jongeren goed besproken en geholpen kunnen worden. Bij het Zorg- en Veiligheidshuis kan alle kennis en informatie worden verzameld. Daar zit iedereen aan tafel en zijn alle middelen beschikbaar om de jongeren op de juiste plek terecht te laten komen.

Zolang de kinderen in het oerwoud achterblijven, lopen ze achter. Daarom ligt de casusregie bij het ZVHRR om de casussen op te kunnen pakken en snel hulp te kunnen geven.

Daarom willen we graag een onderzoek naar de mogelijkheid van het realiseren van dit kavel om dit vervolgens op te nemen in de gesprekken binnen de huidige aanbestedingsronde. Snelheid is geboden, maar cruciaal als we ernstige incidenten willen voorkomen en bij de kern willen aanpakken. Voordat de jongeren in een gesloten inrichting of gesloten jeugdzorg instelling worden geplaatst, kunnen we ze via dit nieuwe kavel de zorg geven die ze nodig hebben. We blijven niet maar stappelen tot het niet meer verder kan en uit de hand loopt, maar bieden gewoon tijdige en passende zorg.

Hiervoor zou de inzet van Multi Systeem Therapie (MST) bijvoorbeeld erg goed kunnen helpen.¹ Dit is een specifieke behandeling voor het gezin van de jongeren bij wie mogelijk uithuisplaatsing of detentie dreigt. Jongeren met deze ernstige gedragsproblemen zijn goed gebaat bij MST. Het goede aan deze therapie is dat alle 'systemen' worden meegenomen. School, gezin, vrienden, sportclubs enzovoorts worden allemaal betrokken bij de begeleiding van de jongeren.

Daarnaast kennen we ook schrijnende voorbeelden van slachtoffers van seksueel geweld die acuut de juiste hulp nodig hebben, maar van het kastje naar de muur worden gestuurd. Kinderen die bijvoorbeeld zo getraumatiseerd zijn dat ze zelfmoord overwegen door een vechtpartij met messen te instigeren. Kinderen die dus terecht komen op een verkeerde plek en daar zo onherstelbaar beschadigd worden, dat herstel onmogelijk is geworden. Daar is kapot echt kapot.

Los van de jongeren met ernstige geweldsproblematiek, kan dit kavel dus ook worden ingezet bij kinderen die bijvoorbeeld proberen zelfmoord te plegen nadat ze slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld. Kinderen die hiermee kampen moeten tijdig de beste specialistische zorg krijgen die er is en bij juiste aanbieders terechtkomen voor deze problematiek binnen zorg en veiligheid. Als het namelijk zover komt dat een kind terecht komt in de gesloten jeugdhulp, is het vaak zo kapot dat het niet meer gemaakt kan worden. Daarom moeten we daarvoor de hulp inzetten, als de kwetsbare kinderen kapot zijn, maar nog niet gebroken.

¹ <https://www.multisysteemtherapie.nl/wat-is-mst/wat-is-mst/>